

**TURUN
YLIOPISTO**

”Kukaan lapsi ei halua olla paha”

Opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin

Opettajankoulutuslaitos

Kandidaatintutkielma

Kaisa Nieminen

Ella Suominen

24.4.2026

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Koulutusohjelma, oppiaine: Luokanopettaja, Kasvatustieteet

Tekijä(t): Kaisa Nieminen, Ella Suominen

Otsikko: ”Kukaan lapsi ei halua olla paha” Opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin

Ohjaaja(t): Yliopistonlehtori Iina Männikkö

Sivumäärä: 24 sivua

Päivämäärä: 17.4.2026

Tutkimuksessa tarkastellaan opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin. Lisäksi tarkastellaan opettajien ajatuksia siitä, mitä valmiuksia koulutukset antavat. Aihetta on tärkeä tutkia, koska haastavan käytöksen lisääntyminen on ajankohtaista. Lisäksi tutkimustuloksilla pyritään kohdistamaan huomiota koulutuksen antamiin valmiuksiin.

Tutkimus toteutettiin Varsinais-Suomen kouluissa sähköisellä kyselylomakkeella. Tutkimukseen osallistui 26 opettajaa. Kyselylomakkeella saatu aineisto analysoitiin laadullisella menetelmällä, jossa hyödynnettiin sisällönanalyysejä.

Opettajankoulutuslaitos valmistaa opettajia työelämään. Aikaisemmat tutkimukset tunnistavat koulutuksen olevan yhteydessä opettajien parempiin valmiuksiin kohdata haastavaa käytöstä ja kiinnipitoa. Työnantaja voi tarjota opettajille täydennyskoulutusta, esimerkiksi Mapa-koulutuksen. Mapa-koulutus on haastavan käytöksen tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn sekä turvalliseen kiinnipitoon ja oppilaan fyysiseen rajoittamiseen tähtäävä koulutus.

Aineistosta saatujen tulosten mukaan opettajat pohtivat haastavaa käytöstä ja kiinnipitotilanteita monesta eri näkökulmasta. Opettajat eivät kokeneet saavansa opettajankoulutuksesta minkäänlaisia valmiuksia kiinnipitotilanteisiin. Opettajat kokivat Mapa-koulutuksen antavan hyviä valmiuksia haastavaan käytöksen ja kiinnipidon kohtaamiseen. Tutkimustulosten perusteella voidaan pohtia opettajankoulutuksen tarjoamia valmiuksia ja niiden muokkaamista vastaamaan opettajien työssään kokemia haasteita.

Avainsanat: haastava käyttäytyminen, kiinnipitotilanne, opettajankoulutus, opettaja

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen tausta	7
2.1	Oppilaan haastava käytös	7
2.2	Oppilaan kiinnipito	7
2.3	Kiinnipidon juridiikka	8
2.4	Tilanteen jälkiselvittely ja ennaltaehkäisy	10
3	Tutkimuskysymykset	12
4	Tutkimusmenetelmä	13
4.1	Osallistujat	13
4.2	Tutkimuksen toteutus	14
4.3	Aineiston analyysi	15
4.4	Tutkimusetiikka	16
5	Tulokset	18
5.1	Opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen	18
5.2	Opettajien ajatuksia kiinnipitotilanteisiin	20
5.3	Opettajien ajatuksia koulutusten antamista valmiuksista	22
6	Pohdinta	24
6.1	Tulosten tarkastelu	24
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	25
6.3	Tutkimuksen merkityksen tarkastelu ja jatkotutkimusmahdollisuudet	26
	Lähteet	28
	Liitteet	31
	Liite 1. Tietosuojailmoitus	31
	Liite 2. Kyselylomake	33

1 Johdanto

Haastavan käyttäytymisen tunnistaminen arjessa on selkeää, vaikka raja poikkeavan ja normaalin käyttäytymisen välillä on häilyvä (Kerola ym., 2017, s.18). Kerolan ym. mukaan (2017, s.10) haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa työskentelevät joutuvat pohtimaan toistuvasti ihmisoikeuksiin ja koskemattomuuteen liittyviä kysymyksiä. Tilanteisiin puuttuminen voi johtaa oman henkilökohtaisen koskemattomuuden vaarantumiseen sekä fyysisiin ja henkisiin traumoihin (Kerola ym. 2017, s.10). Kerolan (2017, s.10) teoksessa pohditaankin, onko oikein, että otamme ja pidämme kiinni. Entä jos tämä toistuu kerta toisensa jälkeen (Kerola ym. 2017, s.10)? Miten suhtautua omaan työkuvaan tiedostaen, että koska tahansa oma fyysinen terveys altistetaan vaaraan ja väkivallan uhka on jatkuvasti läsnä?

Alvarez (2007, s.1115–1116) kertoo tutkimuksessaan koulutettujen opettajien ymmärtävän haastavaan käytökseen liittyviä vaikeampia ilmiöitä. Koulun aikuisen on pyrittävä ymmärtämään, mitä haastavasti käyttäytyvällä lapsella on kerrottavanaan ja mitä lapsi tarkoittaa käyttäytymisellään (Kerola ym., 2017, s.18). Kouluttamattomat opettajat kuvailivat haastavaa käytöstä useammin tahalliseksi ja kokivat haastavan käytöksen kuormittavampana kuin aiheesta koulutusta saaneet opettajat (Alvarez, 2007, s.1115–1116). Michail (2011, s.168) kertoo tutkimuksessaan opettajien saaman koulutuksen lisäävän tietoisuutta sosiaalisten ja emotionaalisten haasteiden kohtaamisessa ja näiden vaikutuksesta oppimiseen ja vuorovaikutukseen. Huolimatta koulutuksesta tai sen puutteesta, opetushenkilöt ovat toimivaltaisia koulussa (Valtonen, 2025, s.296).

Opetuksen järjestäjällä, useimmiten opettajalla, on vastuu ylläpitää turvallista oppimisympäristöä (Opetushallitus, 2023). Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön tarkoittaa Opetushallituksen (2023) mukaan ”aikaa, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan koulussa, tai sen ulkopuolella”. Koulussa rehtorit, opettajat tai koulunkäynnin ohjaajat määrittävät rajat sekä etsivät toimintatapoja haastavasti käyttäytyville oppilaille (Kerola ym., 2017, s.12).

Oppilaan fyysinen rajoittaminen on tilanne, jossa opetuksen järjestäjältä ja henkilökunnalta vaaditaan osaamista (OPH, 2023). Näitä toimintatapoja ja ohjeistuksia

on hyvä kerrata ja harjoitella säännöllisesti (OPH, 2023). Tarvittavalla koulutuksella voidaan taata kohteena olevan oppilaan ja tilanteeseen osallistuvien henkilöiden turvallisuus (OPH, 2023).

Laki asettaa ihmisen kiinni pitämiseksi raamit (Kerola ym., 2017, s.11). Useimmissa tilanteissa kiinni pitäminen tai toisen koskemattomuuteen puuttuminen on lain vastaista (Kerola ym., 2017, s.11). Kiinnipitotilanteisiin ei tule tyytyä vaan täytyy etsiä haastavan käytöksen syyt ja mahdollisuudet muutokselle (Kerola ym., 2017, s.13). Kerolan ym. (2017, s.13) mukaan tavoitteena on, ettei fyysisen puuttumisen keinoja tarvita ja että oikeus koskemattomuuteen toteutuu jokaisella. Lapsen oikeuksien komitean antamissa suosituksissa edellytetään Suomessa, että opettajan tulee harjoitella ja osata turvalliset puuttumisen tavat (Valtonen, 2025, s.296).

On tärkeää, että koulun henkilökunta on koulutettu tilanteiden ennaltaehkäisyyn, riskien arviointiin ja yleiset normit sekä eettisyyden huomioon ottavaan toimintaan (OPH, 2023). Tutkimukset osoittavat positiivisen korrelaation opettajien saaman koulutuksen ja haastavien tilanteiden käsittelyn välillä (Alvarez, 2007, s.1114). Alvarezin (2007, s.1114) mukaan erilaisten koulutusten tarjoamat luokanhallinnan keinot edistivät opettajien osaamista ja auttoivat konfliktitilanteiden ratkaisemisessa. Koulutukset tarjoavat opettajille resursseja sekä ymmärtää että puuttua haastavaan käytökseen luokkahuoneessa (Alvarez, 2007, s.1114). Koulutus lisää myös opettajien tietotaitoa ei-akateemisten ongelmatilanteiden ja niiden juurisyiden ymmärtämisessä sekä käsittelyssä (Alvarez, 2007, s.1114).

Kauppila (2019, s.55) on tutkinut lasten kiinnipitoa pakkotoimena lasten psykiatrisessa osastohoidossa. Kauppilan mukaan (2019, s.76) vuosina 2017–2018 kiinnipitoa osastohoidossa kokeneita lapsia oli 65. Kiinnipidon kokeneiden lasten määrä oli laskenut vuosista 2008–2009 (Kauppila, 2019, s. 80). Kauppilan mukaan keskeinen syy kiinnipidolle on lapsen aggressiivinen käytös (2017, s.108). Kauppilan tutkimuksesta saatavaa aineistoa ei voida suoraan rinnastaa tähän tutkimukseen, sillä kiinnipidon konteksti on eri. Koulukontekstiin sijoittuvan haastavan käytöksen ja kiinnipitotilanteiden tutkimuksen vähäinen määrä vahvistaa tämän tutkimuksen merkityksellisyyttä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ja pohditaan opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen sekä kiinnipitotilanteisiin. Tutkimuksen kohteena ovat useiden Varsinais-Suomen koulujen opettajat. Tutkimuksen avulla lisätään ymmärrystä haastavasta käytöksestä ja kiinnipidosta sekä tietoisuutta opettajien työelämässä kohtaamista haasteista. Tutkimustulosten avulla esitetään opettajien ajatuksia koulutusten tarjoamista valmiuksista.

2 Teoreettinen tausta

Seuraavassa luvussa määritellään tutkimuksen kannalta tärkeät käsitteet. Lisäksi syvennytään käsitteiden merkityksellisiin ilmiöihin.

2.1 Oppilaan haastava käytös

Haastavalla käytöksellä tarkoitetaan käytöstä, joka on poikkeavaa muusta sosiaalisesta kontekstista (Michail, 2011, s.157). Haastava käytös tarkoittaa esimerkiksi väkivaltaista käyttäytymistä, aggressiivisuuden ja omaisuuden vahingoittamista tai tuhoamista (Michail, 2011, s.157). Haastava käytös on käsitteenä laaja ja fyysisen aggressiivisuuden lisäksi se saattaa esiintyä verbaalisena väkivaltana tai kiusaamisena (Michail, 2011, s.158). Terminä haastava käytös on suhteellisen uusi (Kerola ym., 2017, s.18). Koulukontekstissa on aikaisemmin käytetty esimerkiksi ilmaisuja häiriökäyttäytyminen, poikkeava käytös ja ongelmakäyttäytyminen (Emerson & Einfield, 2011).

Kerolan ym., (2017, s.42) teoksen mukaan yleisimpiä haastavan käyttäytymisen syitä ovat esimerkiksi opittu toimintamalli, struktuurin puute, aistipoikkeavuudet, fyysiset syyt, turvattomuus, itsetunnon heikkous, kommunikoinnin pulmat sekä tunteiden käsittelyn ja tunnistamisen vaikeudet. Henkilö, joka käyttäytyy haastavasti, on jatkuvassa stressitilassa (Kerola ym., 2017, s.63). Mahdollisuudet asianmukaiseen kommunikointiin, uuden oppimiseen tai sosiaalisiin tilanteisiin ovat silloin rajoittuneet (Kerola ym., 2017, s.63).

2.2 Oppilaan kiinnipito

Joskus turvallisen ympäristön saavuttaminen tai ylläpitäminen vaatii puuttumista yksilön fyysiseen koskemattomuuteen (Kerola ym., 2017, s.11). Fyysistä rajoittamista pidetään viimesijaisena toimenpiteenä ja siinä rajoitetaan oppilaan liikkumista niin, ettei hän pysty vapaasti käyttämään käsiään, jalkojaan tai päätään (Trader ym., 2017). Kiinnipito voidaan perustella, mikäli oppilas on tai voi olla vaaraksi itselleen, muille, omaisuudelle tai ympäristölle eikä oppilaan toiminnan estäminen ole muilla keinoilla mahdollista (Heiskanen, 2004, s. 28; OPH, 2023). Lisäksi kiinnipito voidaan nähdä interventiona haitalliseen käytökseen, tavoitteena vähentää haastavaa käytöstä ja puuttua destruktiiviseen käytökseen (Trader ym., 2017).

Englanniksi käsite tunnetaan nimellä *physical restraint* (Heiskanen, 2004; Trader ym., 2017). Heiskanen (2004, s.17) tarkentaa käsitteen suomennoksen kattavan fyysisen pidättämisen, hillitsemisen ja pakkokeinon. Kiinnipitotilanteeseen saattaa liittyä myös henkilön eristäminen muista henkilöistä ja tilanteesta usein tilaan, josta lähteminen on fyysisesti estetty (Trader ym., 2017). Tämä termi tunnetaan englanniksi nimellä *seclusion*, ja nämä kaksi käsitettä esiintyvät usein yhdessä, puhuttaessa haastavaan käytökseen puuttumisesta ja kiinnipitotilanteista (Trader ym., 2017). Joskus toiseen rauhallisempaan tai pienempään tilaan siirtyminen auttaa ohjaamaan oppilaan mielenkiinnon muualle (Kerola ym., 2017, s.29).

Valtonen (2025, s.296) korostaa, että opetushenkilöstön tulee hallita turvalliset puuttumisen keinot sekä suhteuttaa ne oppilaaseen ja tilanteeseen. Fyysiseen rajoittamiseen ja tilanteiden de-eskaloimiseen tähtäävää koulutusta tarjoaa Suomessa esimerkiksi MAPA-keskus (Suomen MAPA -keskus, ei pvm.). Suomen MAPA keskus toimii ammattikorkeakoulu Laurean toiminnan alaisena (Suomen MAPA -keskus, ei pvm.). Koulutus perustuu Crisis Prevention Instituten laatimaan koulutusohjelmaan (Suomen MAPA -keskus, ei pvm.).

Mapa eli "Management of actual or potential aggression" on koulutus turvallisten toimintamallien perusteista, jotka antavat turvalliset toimintamallit vaativiin tilanteisiin (Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, ei pvm.). Scheuermannin ym. (2016) mukaan kiinnipito ja eristäminen voivat johtua epäonnistuneesta yrityksestä hillitä kiinnipitoon johtavaa käytöstä tai kontrolloida haastavaa käytöstä edeltäviä tekijöitä. Mapa-koulutus lisää ennakoivia taitoja sekä vuorovaikutuksellisuutta mahdollisiin haastaviin tilanteisiin (Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, ei pvm.). Koulutus tarjoaa riskiarvioituja tutkimuksiin perustuvia fyysisten rajoittamisen menetelmiä (Suomen MAPA -keskus, ei pvm.). Fyysiset menetelmät minimoivat haitat ja maksimoivat turvallisuuden, jonka säännöllinen riskinarvio osoittaa (Suomen MAPA -keskus, ei pvm.).

2.3 Kiinnipidon juridiikka

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (Perustuslaki 7§). YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen

välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon (YK lapsen oikeuksien yleissopimus, 1991). Oppilaalla on perusoikeuksiensa rajoittamisen näkökulmasta oikeus siihen, että kurinpidolliset keinot ovat viimesijaisia (Valtonen, 2025, s.112).

Oppilas ei saa koulussa käyttäytyä uhkaavasti tai väkivaltaisesti eikä kohdella koulun henkilökuntaa tai muita oppilaita epäkunnioittavasti tai loukaten heidän ihmisarvoaan (Valtonen, 2025, s.97). YK:n (1991) lapsen oikeuksien komitea on todennut, että opettajat ja muut lasten kanssa työskentelevät voivat kohdata poikkeustilanteita, joissa on oikeutettua käyttää kohtuullisia rajoitustoimenpiteitä vaarallisen käytöksen hillitsemiseksi. Tarvittavan voimankäytön tulee olla mahdollisimman lyhytkestoista ja minimaalista (YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2006, kohta 15).

Perusopetuslaissa säädettyjen järjestysääntöjen perusteella koululla tulee olla suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä sekä niihin liittyvistä menetelmistä (Valtonen, 2025, s.121–122). YK:n komitean yleiskommentin (2006, kohta 15) mukaan näissä tilanteissa toimivien henkilöiden ohjaus ja koulutus on vaadittavaa.

Koulutuksella pyritään takaamaan tilanteissa käytettävien keinojen turvallisuus ja kohtuullisuus sekä se, ettei niihin sisälly tarkoituksellista kivun tuottamista tilanteen hillitsemiskeinona (YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2006, kohta 15).

Perusopetuslailla säädetään opetukseen osallistuvien oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön (Perusopetuslaki, 28 §). Perusopetuslaki (36 §) määrittää, että “opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta”. Opettajalla ja rehtorilla on oikeus poistaa oppilas, joka ei noudata edellä mainittua poistumismääräystä (Perusopetuslaki, 36 §). Jos oppilas käyttää vastarintaa ja välttää poistumisen, on opettajalla ja rehtorilla oikeus käyttää välttämättömiä voimakeinoja oppilaan poistamiseksi (Valtonen, 2025, s.178). Opettajan ja rehtorin tulee huomioida oppilaan ikä, tilanteen uhkaavuus, vastarinnan vakavuus sekä tilanne kokonaisuudessaan (Perusopetuslaki, 36 §). Voimakeinojen tulee olla mahdollisimman vähäisiä ja ne tulee toteuttaa mahdollisimman turvallisesti (Valtonen, 2025, s.180). Jos opettaja tai rehtori turvautuu voimakeinojen käyttöön, hänen tulee antaa kirjallinen selvitys opetuksen järjestäjälle tapahtuneesta (Perusopetuslaki, 36§).

Lapsen kiinnipito on oikeutettu lastensuojelulain mukaan, “jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita” (LSL, 417/2007, 68 §). Kiinnipito on oikeutettua, mikäli riskinä on lapsen oman tai toisen henkilön turvallisuuden, hengen tai terveyden välitön vaarantuminen (LSL, 68 §). Kiinnipitoa voidaan perustella myös omaisuuden merkittävän vahingoittamisen ehkäisemiseksi (LSL, 68 §). Kiinnipito on lopetettava heti, kun se ei ole enää välttämätöntä (LSL, 68 §).

2.4 Tilanteen jälkiselvittely ja ennaltaehkäisy

Opetushallitus mainitsee oppilaan kiinnipitoon ja rajaamiseen liittyvässä ohjeistuksessaan jälkiselvittelyn (OPH, 2023). Myös Kerola ym. (2017, s.29) mukaan haastavan käytöksen tilanteet on voitava aina purkaa henkilöstön kesken, koska tilanteet ovat fyysisesti haastavia. Jälkiselvittelyssä kaikkien osapuolten tulee tulla kuulluksi (OPH, 2023).

Rakentavasti ratkaistut tilanteet voivat johtaa parempiin oppimistuloksiin, kun taas heikommin käsitellyt tilanteet voivat heikentää oppimista (Kurki, 2017, s.39). Tämän vuoksi kyky tunnistaa ja ratkaista haastavia tilanteita ovat keskeisiä koulukontekstissa (Kurki, 2017, s.39). Kun koulussa huolehditaan turvallisuudesta, ennaltaehkäistään asiaton käyttäytyminen (Valtonen, 2025, s.115). Michail (2011, s.164) kertoo tutkimuksessaan lasten osallistamisen heitä koskeviin päätöksiin ennaltaehkäisevän haastavaa käytöstä. Lukujärjestysten organisointi ja oppilaiden tarpeisiin mukautuminen edistävät positiivista vuorovaikutusta ja ennaltaehkäisevät haastavaa käytöstä (Michail, 2011, s.161).

Kiinnipito- ja rajaamistilanteisiin liittyvä tilanteen dokumentointi on äärimmäisen tärkeää ja ehto sille, että ihmisarvoisen kohtelun ja koskemattomuuden turvaamisesta voidaan jälkikäteen varmistua (OPH, 2023). Haastavaan tilanteeseen osallistuvien on tärkeää pohtia, mitä tapahtui ennen haastavaa tilannetta, mitä tapahtui tilanteessa ja mitä tapahtui sen jälkeen (Kerola ym., 2017, s.36). Opetushallituksen (2023) mukaan fyysisestä rajoittamisesta ei voi tulla arkipäiväistä käytäntöä. Tilanteen jälkiselvittelyssä korostetaan haastavan käytöksen syiden löytämistä ja tilanteiden ennaltaehkäisyä (OPH, 2023).

Tilanteeseen, jossa haastavaa käyttäytymistä tapahtuu, latautuu usein paljon kielteisiä tunteita ja ajatuksia omasta epäonnistumisesta (Kerola ym., 2017, s. 33). Haastava käyttäytyminen on helpompi saada hallintaan, kun tunteet tiedostaa ja hyväksyy (Kerola ym., 2017, s. 33). Haastavan käyttäytymisen jälkeen voi jäädä erilaisia tunteita, kuten epävarmuutta, ahdistusta, pelkoa ja häpeää (Kerola ym., 2017, s. 33). Haastavan tilanteen jälkeen on tärkeää miettiä tapoja välttää tapahtuman toistuminen (Kerola ym., 2017, s. 33).

3 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tarkastellaan opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin. Lisäksi tarkastellaan opettajien ajatuksia koulutusten antamista valmiuksista. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia ajatuksia opettajilla on haastavasta käytöksestä?
2. Millaisia ajatuksia opettajilla on kiinnipitotilanteista?
3. Millaisia ajatuksia opettajilla on koulutusten antamista valmiuksista?

4 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus toteutettiin laadullisena kyselytutkimuksena. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös sisällönanalyysia. Sisällön erittelyssä käytettiin määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullisen menetelmän avulla pyritään kuvaamaan todellista elämää mahdollisimman tarkasti mittaamisen sijaan (Hirsjärvi ym., 2012, s. 161). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että osallistuvat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.98). Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan tutkimustuloksista luotujen pääluokkien avulla (Puusa ym., 2021).

4.1 Osallistujat

Tutkimuksen kohderyhmänä oli Varsinais-Suomen koulujen opettajia. Tutkimukseen osallistui 26 opettajaa eri kouluista. Vastaajista 14 (54 %) oli luokanopettajia, 11 (42 %) erityisluokanopettajia ja 1 (4 %) erityisopettaja. Vastaajista 19 (73 %) on käynyt Mapakoulutuksen.

Luokanopettaja toimii peruskoulun vuosiluokilla 1–6 ja opettaa suurinta osaa tai kaikkia oppiaineita (Valtonen, 2025, s.139). Erityisopettaja tai erityisluokanopettaja opettaa erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita (Valtonen, 2025, s.139).

Erityisluokanopettajan tarjoama opetus voi toteutua muun opetuksen yhteydessä tai kokonaan tai osittain erityisluokassa (Tieteen termipankki, 2026). Erityisopettajasta voidaan myös käyttää määritettä laaja-alainen erityisopettaja (Tieteen termipankki, 2026).

Taulukko 1 Vastaajien työkokemus vuosina

		N	%
Työvuodet	0-5	6	23 %
	5-10	1	4 %
	10-15	3	12 %
	15-20	2	8 %
	20-25	6	23 %
	25-30	4	15 %
	30+	4	15 %

4.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Vastaajille esitettiin tietosuojailmoitus, jonka lukeminen oli edellytyksenä kyselyyn vastaamiselle. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä (Liite 2), johon jokainen vastasi yksilönä. Osallistuja vastasi kyselyyn vapaaehtoisesti ja antoi suostumuksen tutkimusaineiston käyttämiselle. Jokainen tutkimukseen osallistuva vastasi samaan kyselyyn ja kysymykset olivat kaikille samassa järjestyksessä. Tutkimuskyselyssä kaikki kysymykset olivat pakollisia. Jos vastaaja ei ollut käynyt Mapa- tai muuta vastaavaa kiinnipitotilanteita käsittelevää koulutusta, ei kysymystä koulutuksen antamista valmiuksista näytetty.

Tutkimuskyselyn laativat tutkimuksen toteuttajat. Kysely perustuu tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskyselyn kysymyksistä osa oli suljettuja ja osa avoimia. Kyselylomake jaettiin kuudelle sivulle, jotta vastaaminen kyselyyn olisi jäsenneltyä ja selkeää. Ensimmäisellä sivulla selvitettiin opettajan ammattinimike, työkokemus ja koulutus suljetuilla kysymyksillä. Esimerkiksi *“Millaisessa työtehtävässä toimit tällä hetkellä?”*, johon vastausvaihtoehdot olivat *luokanopettaja, erityisluokanopettaja, erityisopettaja ja aineenopettaja*. Toisen sivun alussa oli määritelmä haastavalle käytökselle, joka laadittiin vertaisarvioitujen tutkimusten pohjalta (Emerson & Einfield, 2011; Kerola,

2017, s.18; Michail, 2017, s.157–158). Kolmannen sivun alussa oli määritelmä kiinnipitotilanteelle, joka laadittiin myös vertaisarvioitujen tutkimusten pohjalta (Trader ym., 2017). Määrittelemällä käsitteet, pyrittiin varmistamaan, että kaikki vastaajat vastaavat kysymykseen samasta lähtökohdasta. Esimerkiksi puhelimen käyttö oppitunnilla voidaan nähdä haastavana käytöksenä, mutta se ei käsittele tutkimuksen kannalta oleellista ilmiötä. Määritelmiä seurasivat avoimet kysymykset aiheista. Esimerkiksi vastaajien ajatuksia haastavasta käytöksestä selvitettiin seuraavalla kysymyksellä *“Mitä ajatuksia sinulle herää oppilaan haastavasta käyttäytymisestä?”*. Avoimet kysymykset esitettiin avoimina, ilman sana- tai merkkirajoituksia.

Esitestauksella arvioidaan kyselylomakkeen kysymysosiota, järjestystä sekä ymmärrettävyyttä (Tähtinen ym., 2020, s.29). Tutkimus esitettiin kolmella henkilöllä (N=3). Tutkimuskysely todettiin esitestauksella ymmärrettäväksi ja esitestauksen tutkimusryhmä vastasi varsinaista tutkimuskohdetta. Lopullinen tutkimuskysely oli avoinna 28.11.–16.12. Kysely jaettiin sähköpostilla opettajille, jossa oli linkki tutkimukseen. Sähköpostiviesti sisälsi aika-arvion kyselyyn vastaamisesta ja saatetekstin.

4.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen laadullinen osuus muodostui kyselylomakkeen neljästä avoimesta kysymyksestä. Vastaukset siirrettiin Webropol-ohjelmasta Word-tiedostoon, jossa ne käsiteltiin vastaajakohtaisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan vastauksista tutkimuksen tarkoituksen perusteella (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.108).

Ensimmäisenä tutkimuksen avoimien kysymysten aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.122) huolellisesti värikoodaamalla esiintyviä aiheita. Klusteroinnissa aineistosta saadut vastaukset luettiin huolellisesti läpi. Seuraavaksi poimittiin vastausten sisältämät keskeiset aiheet (Eskola & Suoranta, 2015, luku 4), jotka luokiteltiin sana- ja virketasolla. Lopuksi aineistolle suoritetaan abstrahointi eli luodaan teoreettiset käsitteet (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.122). Teoreettisten käsitteiden perusteella aineisto luokiteltiin kuuteen pääluokkaan. Yhdessä vastauksessa saattoi ilmetä useita eri pääluokkia. Jokainen vastauksen

sisältämä pääluokka huomioitiin tulosten yleisyyttä tarkasteltaessa. Vastaukset käsiteltiin tutkimuskysymyksittäin.

Esimerkiksi haastavan käytöksen vastauksissa esiintyi sanoja aggressiivisuus, aggressiivinen käytös, fyysinen aggressiivisuus tai väkivaltainen käyttäytyminen. Vastausten perusteella kategorisoitiin pääluokka väkivaltaisuus. Kiinnipidon vastauksissa esiintyi esimerkiksi sanoja riittämättömyyden tunne, trauma, traumaattinen tai erittäin vaikea tilanne. Vastausten perusteella kategorisoitiin pääluokka kuormitus, koska vastauksissa korostui emotionaalinen lataus.

Tulosten yhteydessä käytetään paljon myös vastausten suoria lainauksia. Ne kuvaavat parhaiten opettajien ajatuksia sekä antavat tutkimuksen lukijalle mahdollisuuden omaan tulkintaan. Suora lainaus toimii aineistoa kuvaavana esimerkkinä ja sen avulla voidaan perustella tutkijoiden tekemiä tulkintoja (Eskola & Suoranta, 2015, luku 4).

Tutkimuksen määrällinen aineisto analysoitiin Webropol-ohjelman vastaajamääristä kysymyksittäin. Vastaukset ilmoitettiin lukumäärinä ja prosentit ilmoitettiin pyöristettyinä suluissa. Saatujen määrällisten vastausten perusteella pyrittiin selvittämään esimerkiksi opettajien työkokemuksen yhteyttä opettajien ajatuksiin haastavasta käytöksestä. Tutkimuskyselyssä saatuja vastauksia vertailtiin vastaajien kesken.

Tutkimuksen aikana huolehdittiin, että tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä suojellaan ja aineistoa käsitellään henkilöllisyys suojaan. Vastauksista ei voida päätellä mitään vastaajan identiteettiin liittyvää. Vastaajaa ei voida ammattinimikkeen perusteella yhdistää opettajankoulutuslaitoksiin eikä kouluun, jossa hän työskentelee.

4.4 Tutkimusetiikka

Koko tutkimusprosessin aikana käytetään Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita (Keiski ym., 2023, s.121).

Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan mukaan tutkimuksen aikana huolehditaan luotettavuudesta, rehellisyydestä sekä vastuunkannosta (Keiski ym., 2023, s.121).

Tutkimukseen osallistuvien henkilötietoja ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle

(Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.176) eivätkä ne tule ilmi missään vaiheessa tutkimusta. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä arvostetaan koko tutkimusprosessin ajan (Keiski ym., 2023, s.121).

Tutkimuksessa tutkijat kunnioittavat tutkimukseen osallistuvien henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa sekä oikeutta yksityisyyteen (Kohonen ym., 2019, s.7). Kohosen ym. (2019, s.8) mukaan tutkimuksen toteutuksessa tulee huomiota, ettei tutkittaville aiheudu haittoja, riskejä tai vahinkoja. Tutkittavalla on koko tutkimuksen ajan mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tai mahdollisuus keskeyttää tutkimus (Kohonen ym., 2019, s.8). Tutkijoiden on tärkeää huolehtia, että tutkittava ymmärtää osallistumisen olevan vapaaehtoista (Kohonen ym., 2019, s.8).

Ennen aineistonkeruuta pyydettiin tutkimuslupahakemus, joka saatiin sähköisesti. Tutkimuksen aikana huolehdittiin, että tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä suojellaan. Osallistuvilta luokan-, erityisluokan- ja erityisopettajilta pyydettiin suostumus osallistua tutkimukseen Webropol-kyselyn alussa. Lisäksi pyydettiin lupa käyttää tutkimuksessa kerättyjä vastauksia. Tutkimuksessa saatuja tietoja käytetään ainoastaan tutkimustulosten selvittämiseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.176). Tutkimuksen toteutuksen ja aineiston keruun jälkeen tutkimusvastaukset hävitetään viiden vuoden kuluttua tietoturvalisistä syistä.

5 Tulokset

Tässä luvussa esitellään tutkimustulokset aineistosta pääluokittain. Seuraavissa alaluvuissa aineisto käsitellään tutkimuskysymyksittäin. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen. Toisessa alaluvussa käsitellään opettajien ajatuksia kiinnipitotilanteisiin. Viimeisessä alaluvussa käsitellään opettajien ajatuksia valmiuksista, joita koulutukset antavat.

5.1 Opettajien ajatuksia haastavaan käytökseen

Ensimmäinen pääluokka on yleistyvä ongelma. Yleistyvään ongelmaan sisällytettiin vastaukset, joissa esiintyi maininta haastavan käytöksen lisääntymisestä, yleisyydestä tai yleistyvyydestä. Lisäksi tähän kuuluivat vastaukset, joissa arvioitiin haastavan käytöksen osuutta kouluissa esiintyvistä ongelmista.

Valitettavasti yleistyvä ilmiö. Erittäin haastavasti käyttäytyviä yksittäisiä oppilaita alkaa olla yhä useammassa yleisopetuksen ryhmissä.

Laadukkaalla opetuksen suunnittelulla, eriyttämisellä ja kunnioittavalla kohtaamisella voidaan tehdä paljon, mutta ajoittain kohdalle sattuu myös lapsia, joiden kotiolot ja mielenterveys haastavat todella, eikä koulussa ole mahdollisuuksia tukea ja kuntouttaa riittävästi. Toisaalta pääsy esim. pienryhmiin tai sairaalakouluun voi kestää pitkäänkin. (Opettaja 14, 2025)

Yhdeksän opettajaa kokee, että haastava käytös on ilmiönä yleistynyt. Heistä kuusi on ollut töissä yli 20 vuotta. Haastavan käytöksen yleiseksi ongelmaksi kokeneista opettajista viisi mainitsee vastauksissaan myös oppilashuollon.

Toinen pääluokka on oppilashuolto. Tähän pääluokkaan kuuluivat vastaukset, joissa pohdittiin opetuksen koordinointia, oppilashuoltoa tai konkreettisia toimia. Osa vastaajista mainitsi tahoja ja vaikutuskeinoja, kuten sairaalakoulun ja erilaiset tukitoimet. Koulun toimintakulttuuria ja yhteisiä toimintatapoja käsittelevät vastaukset yhdistettiin tähän luokitukseen, sillä niiden arvioitiin olevat konkreettisia toimia sääteleviä asioita.

Koululla tulisi olla selkeät toimintaperiaatteet haastavan käytöksen ehkäisyssä ja minimoinnissa mahdollisuuksien mukaan. (Opettaja 8, 2025)

Kolmas pääluokka on väkivaltaisuus. Tähän sisällytettiin vastaukset, joissa vastaaja puhui fyysisestä väkivallasta tai aggressiivisuudesta. Näissä vastauksissa keskeiseksi nousi haastavan käytöksen kuvaileminen ja fyysinen uhka.

Kukaan lapsi ei halua olla paha. Jos lapsi käyttäytyy aggressiivisesti, se on minusta hätähuuto jostain suuremmasta. (Opettaja 23, 2025)

Neljäs pääluokka on syyt käytökselle. Pääluokkaan kuuluivat vastaukset, joissa vastaaja pohti syitä haastavalle käytökselle. Vastauksissa esiintyivät traumat, mielenterveyden ongelmat, psyykkinen kuormitus ja neuroepätyypillisuus. Tähän sisällytettiin myös vastaukset, joissa vastaaja ei suoraan nimennyt mahdollisia syitä haastavalle käytökselle vaan esitti avoimen kysymyksen tai pohdintaa. Tämä pääluokka esiintyi 11 opettajan vastauksissa. Heistä neljä on pohtinut myös tilanteen ennaltaehkäisyä.

Haastava käytös voi johtua myös esim. huonosta impulssikontrollista, nepsy-diagnoosista tai muusta psyykkisestä oireilusta. Opettajana on tärkeää pyrkiä ennaltaehkäisemään tilanteita, jossa haastavaa käytöstä ilmenee. (Opettaja 6, 2025)

Viides pääluokka on ennaltaehkäisy. Tähän pääluokkaan sisällytettiin vastaukset, joissa pohdittiin haastavan käytöksen ennaltaehkäisyä. Osa vastauksista käsitteli haastavan käytöksen ennaltaehkäisyä ilmiönä, osa puolestaan tilanteen eskaloitumisen ennaltaehkäisyä. Lisäksi luokitukseen liitettiin vastaukset, joissa nimettiin konkreettisia keinoja ennaltaehkäisyyn, kuten kunnioittava kohtaaminen ja puhe.

Kuudes pääluokka on kuormitus. Kuudenteen pääluokkaan sisällytettiin vastaukset, joissa käsiteltiin kuormitusta. Vastauksissa esiintyi mainintoja omaa työhyvinvointia

haittaavasta kuormituksesta, haastavan käytöksen kuormittavuudesta muille tilanteessa oleville oppilaille sekä oppilaalle itselleen. Lisäksi tulosten selventämiseksi tähän luokitukseen liitettiin vastaukset, joissa mainittiin tunnereaktioita tai suoria ajatuksia, jotka liittyvät haastavaan käytökseen. Viisi opettajaa tuo vastauksissaan esille kuormituksen.

Opettajan työn kuormittavuutta lisäävä tekijä. (Opettaja 16, 2025)

On myös tärkeää huomioida, mitä tunteita haastava käytös herättää minussa ja tärkeä pysyä rauhallisena. (Opettaja 10, 2025)

5.2 Opettajien ajatuksia kiinnipitotilanteisiin

Yhdeksän opettajaa (35 %) kokee, että haastavan käytöksen kohtaaminen ja tilanteen selvittäminen edellyttää kiinnipitoa satunnaisesti. Loput 17 (65 %) opettajaa vastasivat haastavan käytöksen edellyttävän kiinnipitoa harvoin. Tutkimukseen vastanneista opettajista 24 (92 %) on kohdannut työelämänsä aikana kiinnipitotilanteen.

Ensimmäinen pääluokka on välttämättömyys. Ensimmäisessä pääluokassa yhdistettiin tulosten analysoinnin helpottamiseksi kaksi alaluokkaa; viimesijainen keino ja pakkokeino. Viimesijainen keino- ryhmään kuuluivat vastaukset, joissa kerrottiin kiinnipitoa välteltävän mahdollisimman pitkään. Kiinnipito koettiin äärimmäisenä keinona puuttua tilanteeseen ja muita keinoja tuli olla kokeiltu tilanteen selvittämiseksi. Pakkokeino- ryhmään sisältyi vastaukset, joissa kiinnipito koettiin pakollisena puuttumiskeinona tietynlaisissa tilanteissa. Vastauksissa saattoi esiintyä mainintoja muista ratkaisutavoista, mutta sen sijaan että kiinnipito nähtäisiin vain yhtenä mahdollisena ratkaisutapana, vastaajat kokivat sen olevan pakollista joissain tilanteissa. Tämä pääluokka esiintyi 14 opettajan vastauksissa.

Seitsemän (27 %) opettajaa ei ole käynyt MAPA- koulutusta. Heistä neljä mainitsee vastauksissaan kiinnipidon olevan pakkokeino.

Kiinnipitoa tulee välttää mahdollisimman pitkään. On usein traumaattista oppilaalle, mutta toisinaan välttämätöntä. Kun oppilas uhkaa omaa tai muiden turvallisuutta on tätä käytettävä. (Opettaja 9, 2025)

Toinen pääluokka on jälkipuinti. Pääluokkaan sisällytettiin vastaukset, joissa oli mainintoja kiinnipidon jälkeisestä toiminnasta. Keskustelu tilanteen jälkeen saatettiin käydä oppilaan tai tilanteessa läsnä olleiden kollegoiden kanssa. Vastauksissa tilanteen selvittäminen koettiin positiivisena, negatiivisena tai neutraalina.

Kiinnipito on välttämätöntä, jos oppilas on vaaraksi itselleen tai muille. Tilanteessa pitää olla mukana useampi koulun aikuinen. Tilanne on hyvä läpikäydä oppilaan kanssa tilanteen rauhoituttua ja selittää, miksi näin toimittiin. (Opettaja 18, 2025)

Kolmas pääluokka on kuormitus. Kolmanteen pääluokkaan sisällytettiin vastaukset, joissa mainittiin tilanteen stressaavuus tai kuormittavuus joko vastaajalle, kiinnipidon kohteena olevalle oppilaalle tai muille oppilaille. Lisäksi tähän luokkaan sisällytettiin vastaukset, joissa mainittiin kiinnipidon aiheuttamista tunnereaktioista.

Riittämättömyyden tunne. Tarvitaan aina useampi aikuinen. Herättää tunteita. Mitä harvemmin sitä tapahtuu, sitä enemmän se aina herättää todellisuuteen, kun näin tapahtuu. Jos se olisi viikoittaista, siihen varmasti ”turtuisi” ja se olisi enemmän osa arkea. (Opettaja 16, 2024)

Neljäs pääluokka on aikuisten yhteistyö. Tähän pääluokkaan sisällytettiin vastaukset, joissa oli mainintoja yksinjämisestä ja yhdessä toimimisesta. Keskeiset esille nousseet teemat olivat pelko yksin jäämisestä ja se, että kiinnipitotilanteessa tulee olla useampi aikuinen. Kuusi opettajaa mainitsee ammatillisen yhteistyön kiinnipitotilanteissa. Heistä neljä on maininnut haastavaa käytöstä kartoittavassa kysymyksessä vastauksissaan myös oppilashuollon.

Kiinnipito on viimeinen keino oppilasta rajattaessa. Siihen tilanteeseen ei pidä koskaan joutua yksin vaan aina on varmistettava toisen aikuisen läsnäolo.

Viides pääluokka on ennakoiminen. Viidenteen pääluokkaan sisällytettiin vastaukset, jotka käsittelivät kiinnipidon ennaltaehkäisyä. Vastauksissa esiintyi mainintoja konkreettisten kiinnipitotilanteiden ennaltaehkäisystä. Lisäksi esiintyi mainintoja tuen saamisesta oppilaille, jotta kiinnipitotilanteita tai niihin johtavaa käytöstä ei esiintyisi.

Tilanne pitäisi saada hoidettua niin hyvin ennakoiden kuin mahdollista, jotta kiinnipito olisi vain äärimmäinen keino. (Opettaja 4, 2025)

Kuudes pääluokka on turvallisuus. Kuudenteen pääluokkaan sisällytettiin vastaukset, jotka sisälsivät mainintoja turvallisuudesta tai turvattomuudesta. Vastaajat pohtivat turvallisuutta omasta ja oppilaan näkökulmasta. Lisäksi keskeistä vastauksissa oli pohdinta fyysisestä turvallisuudesta.

Erittäin valitettava ja vaikea tilanne opettajalle. Tilanteessa saattaa vaarantua oma turvallisuus, mutta myös pelko siitä, että toimiikin vahingossa (tilanteen äkkinäinen ilmentyminen) väärin, josta seuraa jälkipuintia. (Opettaja 24, 2025)

5.3 Opettajien ajatuksia koulutusten antamista valmiuksista

Kolme opettajaa (12 %) kokee, että opettajankoulutuksessa saa vain hieman valmiuksia haastavaan käytökseen. Kaksi opettajaa (8 %) mainitsee saaneensa erityisopettajanopinnoista tietoa haastavasta käytöksestä teorian tasolla. 26 (100 %) opettajaa koki, ettei opettajankoulutuksesta saa minkäänlaisia valmiuksia kiinnipitoon.

Ei mitään. (Opettaja 1, 2025)

OKL:stä ei juuri mitään, kaikki oppini olen saanut työelämässä, esimieheltä ja MAPA-koulutuksesta. (Opettaja 14, 2025)

Opettajista 19 (73 %) on käynyt Mapa-koulutuksen. 15 Mapa-koulutuksen käyneistä opettajista kokee, että koulutus antaa valmiuksia kohdata haastavaa käytöstä ja toimia kiinnipitotilanteissa. Opettajista kaksi pohtii vastauksissaan Mapa-koulutuksen sisältöä ja sen lähtökohtia.

Koulutus (mapa) on kattava ja siinä on oikeat lähtökohdat. Mikään yksittäinen koulutus, tai tekniikka ei kuitenkaan ratkaise perusongelmaa. Eikä sovi kaikkiin tilanteisiin. (Opettaja 20, 2025)

Todella hyvin tietoa, josta seuraa ymmärrystä sekä saa konkreettisesti eväitä toimintaan. (Opettaja 3, 2025)

6 Pohdinta

Tässä luvussa pohditaan koko tutkimusprosessia. Tulosten lisäksi pohditaan niiden luotettavuutta ja yleistettävyyttä. Lopuksi esitetään mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle sekä tarkastellaan tutkimuksen merkitystä.

6.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella opettajankoulutus ei tarjoa tarvittavia valmiuksia haastavan käytöksen kohtaamiseen ja kiinnipitotilanteisiin. Tutkimus osoitti, että opettajat pohtivat haastavaa käytöstä useasta eri näkökulmasta. Opettajat tarkastelevat laajasti syitä haastavalle käytökselle. Tähän pääluokkaan kuuluvia vastauksia esiintyi eniten. Lisäksi opettajat lähestyivät vastauksissaan haastavaa käytöstä käytännön näkökulmista, kuten pohtimalla ennaltaehkäisyä ja oppilashuollon tärkeyttä. Kerolan ym. (2017, s.29) mukaan haastavan käyttäytymiseen liittyvät tilanteet on aina käsiteltävä henkilöstön tai aikuisten kesken, koska ne ovat fyysisesti vaativia. Tutkimuksen tulosten perusteella syitä haastavaan käytökseen ja sen ennaltaehkäisemiseen on olla syytä tarkastella jo opettajakoulutuksessa.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että opettajat pohtivat kiinnipitotilanteita eniten välttämättömyyden näkökulmasta. Opettajat reflektoivat kiinnipidon välttämättömyyttä ennen kaikkea silloin, kun oppilas uhkaa omaa tai muiden turvallisuutta. Lisäksi opettajat tarkastelevat käytännön näkökulmia kiinnipitotilanteisiin monipuolisesti.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös opettajien ajatuksia koulutusten antamista valmiuksista haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin. Vastausten mukaan erityispedagogiikan opinnot antavat haastavaan käytökseen vain vähän valmiuksia teorian tasolla. Luokanopettajan opinnoista ei vastausten perusteella saa valmiuksia haastavaan käytökseen. Yksikään tutkimukseen osallistuneista opettajista ei koe, että opettajankoulutus antaa valmiuksia kiinnipitotilanteisiin. Näiden perusteella voidaan pohtia, tuleeko opettajankoulutukseen lisästä haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteiden käsittelyyn valmistavaa koulutusta. Suomen opettajien koulutuksen riittämättömyydestä on ilmaistu huolta myös lapsen oikeuksien komitean toimesta (Valtonen, 2025, s.141).

Alvarez (2007, s.1115–1116) kertoo tutkimuksessaan kouluttamattomien opettajien turvautuvan enemmän yksinkertaisimpina kokemuksiinsa toimenpiteisiin liittyen tilanteen purkuun. Neljä opettajaa, jotka eivät ole käyneet Mapa- koulutusta, mainitsivat kiinnipidon olevan pakkokeino. Kokevatko he kiinnipidon vielä äärimmäisempänä pakkokeinona kuin Mapa- koulutuksen käyneet? Ovatko Mapa- koulutuksen käyneet altistuneet enemmän kiinnipidolle ja sen osallisuudelle arjessa? Myös Heiskanen (2004, s.17) on maininnut “physical restraint”- käsitteen suomennoksessaan mm. pakkokeinon. Voiko käytetyllä käsitteistöllä olla yhteys opettajien asenteisiin ja kokemukseen kiinnipidosta? Kuten haastavan käytöksen määritelmässä todettiin, on käsitteistö aiheen ympärillä muuttunut lyhyessä ajassa.

Yksi opettajista tuo vastauksessaan esille, että kukaan lapsi ei halua olla paha. Myös Kerola ym., (2017) kuvaa teoksessaan, että kukaan ei ole huvikseen paha. Tilanteessa on jotain, mikä saa oppilaan arvioimaan sen väkivallan tai aggressiivisuuden arvoiseksi (Kerola ym., 2017, s.21). Motiivit haastavalle käytökselle pohdituttivat vastanneita opettajia. Useassa vastauksessa ajatukset haastavasta käytöksestä oli muotoiltu kysymyksen muotoon. Opettajien vastaukset saavat pohtimaan, etsivätkö opettajat syitä oppilaan haastavalle käytökselle ja pyrkivätkö he ymmärtämään käytöksen taustalla olevia syitä.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi huomioitiin koko tutkimusprosessin aikana. Ennen tutkimuksen toteutusta tutkimuksen vaiheet suunniteltiin ja kirjattiin tarkasti, jotta tutkimusmenetelmän luotettavuutta saatiin lisättyä. Tutkimus toteutettiin kahden tutkijan toimesta, mikä lisäsi luotettavuutta. Lisäksi tutkimuskyselyn esitestaaminen lisäsi luotettavuutta. Esitestauksella varmistettiin, ettei kysymysten ymmärryksessä ilmenisi ongelmia.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa pieni otanta, jolloin se ei ole yleistettävissä perusjoukkoon. Tutkimukseen osallistuvien opettajien keskinäinen jakauma eri ammattinimikkeisiin on monipuolinen. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta, koska eri ammattinimikkeiden opettajien näkökulmia tuli tasapuolisesti esiin.

Lisäksi tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimuskyselyn käsitteiden määrittelemisen kyselylomakkeessa. Näin varmistettiin, että jokaisella opettajalla on ollut sama käsitys haastavasta käytöksestä ja kiinnipidosta.

Haastavaan käytökseen ja kiinnipitoon liittyvissä kysymyksissä vastaukset teemoitettiin ja jaettiin pääluokkiin. Vastausten jaottelu saattaa vaikuttaa tutkimustulokseen, sillä tulosten luokittelu oli tutkijoiden vastuulla. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa perustamalla luokittelu johonkin olemassa olevaan luokitukseen, kuten aiempaan tutkimukseen. Tässä tapauksessa tarpeeksi tarkkaa aikaisempaa tutkimusta vastaavasta koulukontekstissa ei ole toteutettu. Tutkimuksen luotettavuutta lisää kuitenkin se, että pääluokkiin jako ei perustunut vain yhden tutkijan näkemyskseen.

Tutkimuksen luotettavuuteen voi vaikuttaa kyselyyn vastanneiden opettajien tapa kirjoittaa. Opettajien vastausten kirjoitusvirheet korjattiin luettavuuden parantamiseksi muuttamatta vastauksen sisällöllistä merkitystä. Esimerkiksi ”luitenkaan ratlaise”, joka muokattiin ”kuitenkaan ratkaise”. Opettajien kirjoitusvirheet olivat selkeästi näppäilyvirheitä, jolloin vastauksen sisältö ei muuttunut.

Luotettavuuteen vaikuttaa myös opettajien tulkinta tutkimuskyselyn kysymysten asetteluun ja sanavalintoihin. Esimerkiksi kysymyksen asettelu ”kohdata kiinnipitotilanne” tekee vastauksista tulkinnanvaraisia. Opettaja voi ajatella kohtaamisen tarkoittavan esimerkiksi tilanteen todistamista etäältä tai osallistumista itse kiinnipitotilanteeseen. Vastauksista ei kuitenkaan käy ilmi, ovatko opettajat olleet itse osallisena kiinnipitotilanteessa, vai nähneet sen tapahtuvan.

6.3 Tutkimuksen merkityksen tarkastelu ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella voidaan tarkastella opettajankoulutuksen antamia valmiuksia kriittisesti. Tulevaisuudessa voidaan pohtia esimerkiksi Mapa-koulutuksen tai muun vastaavan koulutuksen integroimista osaksi opettajankoulutusta.

Opettajat tuovat ilmi haastavan käytöksen lisääntyneen. Tämä puoltaa tutkimuksen merkityksellisyyttä. Aihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä. Aiheen ajankohtaisuuden ja tutkimusten vähäisyyden vuoksi aihetta on tärkeä tutkia lisää.

Tutkimuksen aihetta voidaan myöhemmin tutkia laajemmin ja suuremmalla otoksella. Esimerkiksi toteuttamalla tutkimus kaikissa Varsinais-Suomen kunnissa, jolloin otanta kasvaisi huomattavasti.

Lisäksi tutkimusaihetta voidaan laajentaa oppituntien havainnointiin, jolloin tutkitaan oppilaiden haastavaa käyttäytymistä reaaliaikaisesti oppituntia seuraamalla. Saatuja tuloksia voitaisiin verrata keskenään esimerkiksi luokan- ja erityisluokanopettajien pitämien oppituntien välillä. Lisäksi voidaan tutkia sukupuolten välisiä eroja haastavan käyttäytymisen ja kiinnipitotilanteiden yleisyyden välillä. Olisi mielenkiintoista myös tutkia ryhmäkohtaisen tuen ja oppilaskohtaisen tuen oppilaiden eroja haastavan käyttäytymisen ja kiinnipitotilanteiden yleisyydessä sekä ennaltaehkäisyssä.

Lähteet

- Alvarez, H. K. (2007). The impact of teacher preparation on responses to student aggression in the classroom. *Teaching and Teacher Education, 23*(7), 1113–1126.
- Emerson, E., & Einfeld, S. L. (2011). *Challenging behaviour* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2015). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Heiskanen, P. (2004). *Kiinnipito lastenpsykiatriassa*. Media Doc.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2012). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Kauppila, K. (2019). *Pakkotoimet lastenpsykiatrisessa osastohoidossa: Rajoittamismenetelminä eristys- ja kiinnipitotilanteet* (Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Health Sciences No. 530). Itä-Suomen yliopisto.
- Keiski, R.-L., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., Spoofo, S.-K., Tarkiainen, T., Kaila, E., & Aittasalo, M. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Kerola, K., Sipilä, A.-K., & Kallio, A. (2017). *Haastava käyttäytyminen: Muutoksen mahdollisuuksia*. Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri.
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A., & Spoofo, S.-K. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Kurki, K. (2017). *Young children's emotion and behaviour regulation in socio-emotionally challenging situations* [Doctoral dissertation, University of Oulu]. University of Oulu.
- Lastensuojelaki 417/2007. (2007). <https://www.finlex.fi>
- Michail, S. (2011). Understanding school responses to students' challenging behaviour: A review of literature. *Improving Schools, 14*(2), 156–171.

Opetushallitus. (2023). *Oppilaan fyysinen rajoittaminen perusopetuksessa*.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaan-fyysinen-rajoittaminen-perusopetuksessa>

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri. (ei pvm.). *MAPA®-koulutukset*.
<https://www.valteri.fi/palvelut/mapa-koulutukset/>

Perusopetuslaki 628/1998. (1998). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2021). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

Scheuermann, B., Peterson, R., Ryan, J. B., & Billingsley, G. (2016). Professional practice and ethical issues related to physical restraint and seclusion in schools. *Journal of Disability Policy Studies*, 27(2), 86–95. <https://doi.org/10.1177/1044207315604366>

Suomen MAPA-keskus. (ei pvm.). *Mitä on MAPA-koulutus*. Haettu 23.9. 2025, from <https://suomenmapakeskus.fi/mita-on-mapakoulutus/>

Tähtinen, J., Laakkonen, E., & Broberg, M. (2020). *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita*. Turun yliopisto.

Tieteen termipankki. (3.4.2026). *Kasvatustieteet: Erityisluokanopettaja*.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:erityisluokanopettaja>

Tieteen termipankki. (3.4.2026). *Kasvatustieteet: Erityisopettaja*.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:erityisopettaja>

Trader, B., Stonemeier, J., Berg, T., Knowles, C., Massar, M., Monzalve, M., Pinkelman, S., Nese, R., Ruppert, T., & Horner, R. (2017). Promoting inclusion through evidence-based alternatives to restraint and seclusion. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 42(2), 75–88.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Tammi.

Valtonen, V. (2025). *Kurinpidon sääntely perusopetuksessa: Oikeustieteellinen tutkimus perusopetuslain mukaisesta kurinpidosta koulun toimintaympäristössä oppilaan*

perusoikeuksien rajoittamisen näkökulmasta [Doctoral dissertation, Itä-Suomen yliopisto]. University of Eastern Finland.

YK. (1991). *Lapsen oikeuksien yleissopimus*. Yhdistyneet kansakunnat.

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

YK:n lapsen oikeuksien komitea. (2006). *Yleiskommentti nro 8 (2006): Lapsen oikeus suojeluun ruumiilliselta kuritukselta ja muilta julmilta tai halventavilta rangaistusmuodoilta (CRC/C/GC/8)*. Yhdistyneet kansakunnat.

<https://www.refworld.org/legal/general/crc/2007/en/41020>

Liitteet

Liite 1. Tietosuojailmoitus

Tietosuojailmoitus 21.10.2025

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artiklan edellyttämät tiedot

1. Rekisterin nimi:

Opettajien asenteet haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin

2. Rekisterinpitäjä:

Ella Suominen, ellmsu@utu.fi ja Kaisa Nieminen, klniem@utu.fi

Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, opettajankoulutuslaitos, Assistentinkatu 5, 20500 Turku

3. Vastuuhenkilön yhteystiedot:

Ella Suominen, ellmsu@utu.fi ja Kaisa Nieminen, klniem@utu.fi

4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot:

Samat kuin yllä.

5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste:

Teemme tutkimusta Turun Yliopistossa opettajankoulutuslaitoksessa kandidaatin tutkielmaamme varten. Tutkimuksessa kerätään Webropol-kyselyitä, joissa kysytään opettajien asenteita haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin. Kyselyssä kerätään tietoa opettajien ajatuksista, asenteista ja suhtautumisesta haastavaan käytökseen sekä kiinnipitotilanteisiin.

Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on:

käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)

rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)

muu mikä _____

6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät:

Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja:

Ammattinimike, työkokemus, kokemuksia, asenteita, ajatuksia sekä suhtautumista haastavaan käytökseen ja kiinnipitotilanteisiin.

7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät:

Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän eikä opinnäytetyön ohjaajan ulkopuolelle.

8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin:

Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

9. Henkilötietojen säilyttämisäika tai sen määrittämisen kriteerit:

Webropol-kyselyistä kirjoitetaan tekstitiedostoja sekä tuotetaan kaavioita. Tutkimusaineistoa ei voi yhdistää kyselyyn vastanneihin henkilöihin. Kun kyselyn vastaukset on kerätty, aineisto siirretään tietoturvalliseen Turun yliopiston Seafire-pilvipalveluun, jossa niitä säilytetään niiden tuhoamiseen asti. Henkilötiedot tuhotaan tietoturvallisesti, kun työ on valmis ja arvioitu, muu aineisto säilytetään viisi vuotta keräämisen jälkeen. Tutkimuksen yhteydessä kerättyä aineistoa voidaan hyödyntää jatkotyössä omissa Pro-gradu tutkielmissa.

10. Rekisteröidyn oikeudet:

Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.

Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti.

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.

11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu:

Vastajat kertovat henkilötiedot Webropol-kyselyn kautta. Henkilötiedot kerätään kyselyn vastauksista.

12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta:

Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

Liite 2. Kyselylomake

Ellan ja Kaisan kandidikysely

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Olemme luokanopettajaopiskelijoita ja suoritamme opinnäytetyötä yhdessä. Tutkimme opettajien ajatuksia haastavaan käyttöön ja kiinnipitotilanteisiin. Haastava käytös ja kiinnipitotilanteet herättävät paljon ajatuksia ja tunteita. Haluamme tutkia aihetta lisää ja kuulla muiden opettajien ajatuksista. Tutkimme myös koulutuksen antamien valmiuksien yhteyttä haastavaan käyttöön ja kiinnipitotilanteiden kohtaamiseen. Lopuksi kysymme henkilökohtaisesta koskemattomuudesta ja sen mahdollisesta rikkoutumisesta.

Osallistuminen kyselytutkimukseen on vapaaehtoista. Tutkimuskysely on luottamuksellinen, eikä yksittäisiä vastaajia tai kouluja voida tunnistaa. Kyselyaineistoa ei siirretä eikä luovuteta meidän eikä opinnäytetyön ohjaajan ulkopuolelle.

Aineistoa käsitellään Turun yliopiston tietoturvalisessa Seafire-pilvipalvelussa. Henkilötiedot tuhoetaan tietoturvalisesti, kun työ on valmis ja arvioitu. Muu aineisto säilytetään viisi vuotta keräämisen jälkeen ja aineistoa voidaan hyödyntää pro-gradu tutkielmissamme.

Ohessa on linkki [tietosuojailmoitukseen](#), jonka pyydämme lukemaan ennen vastaamista. Kyselyyn vastaaminen vie noin 10-15 minuuttia.

Jos sinulle tulee kysyttävää tutkimuksestamme, olethan meihin yhteydessä.
Ella Suominen, ellmsu@utu.fi & Kaisa Nieminen, kl Niem@utu.fi

Olen lukenut tietosuojailoituksen ja hyväksyn sen ehdot. *

Kyllä

Alkukysely:

Millaisessa työtehtävässä toimit tällä hetkellä? *

- Luokanopettaja
- Erityisluokanopettaja
- Erityisopettaja
- Aineenopettaja

Kuinka monta vuotta olet ollut töissä opettajana? *

- 0-5
- 5-10
- 10-15
- 15-20
- 20-25
- 25-30
- Yli 30

Oletko käynyt MAPA koulutuksen tai muun vastaavan kiinnipitotilanteita käsittelevän koulutuksen? *

- Kyllä
- Ei
- Muu vastaava koulutus, mikä? _____

Haastava käytös:

Haastavalla käytöksellä tarkoitetaan käytöstä, joka on poikkeavaa muusta sosiaalisesta kontekstista. Haastava käytös kattaa esimerkiksi väkivaltaisen käyttäytymisen, aggressiivisuuden ja omaisuuden vahingoittamisen. Haastava käytös on käsitteenä laaja, ja fyysisen aggressiivisuuden lisäksi se saattaa esiintyä verbaalisena väkivaltana tai kiusaamisena. (Michail, 2011). Koulukontekstissa on aikaisemmin käytetty esimerkiksi ilmaisuja häiriökäyttäytyminen, poikkeava käytös ja ongelmakäyttäytyminen. (Kerola, 2017; Emerson & Einfield, 2011).

Mitä ajatuksia sinulle herää oppilaan haastavasta käyttäytymisestä? *

Milloin haastavan käytöksen kohtaaminen ja tilanteen selvittäminen edellyttää kiinnipitoa? *

- Aina
- Usein
- Satunnaisesti
- Harvoin
- Ei koskaan
- En osaa sanoa

Kiinnipito:

Oppilaan kiinnipidolla tarkoitetaan tilannetta, jossa oppilaan liikkumista rajoitetaan turvallisella tavalla. Kiinnipito on perusteltua tilanteessa, jossa oppilas voi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. (Trader ym. 2017).

Kuinka usein kohtaat työssäsi kiinnipitotilanteen? *

- Päivittäin
- Viikottain
- Kuukausittain
- Harvemmin
- En ole kohdannut
- En osaa sanoa

Mitä ajatuksia sinulle herää oppilaan kiinnipitotilanteesta? *

Valmiudet:

Millaisia valmiuksia kiinnipitoon ja haastavaan käytökseen opettajankoulutuksessa saa? *

Millaisia valmiuksia haastavaan käytökseen ja kiinnipitoon saa Mapa-koulutuksessa tai muussa vastaavassa kiinnipitotilanteita käsittelevässä koulutuksessa? *

Koskemattomuus:

Koetko oman henkilökohtaisen koskemattomuutesi rikkoutuneen kiinnipitotilanteen aikana? *

- En
- Kyllä, miten? _____

Oletko havainnut oppilaan henkilökohtaisen koskemattomuuden rikkoutuneen kiinnipitotilanteen aikana? *

- En
- Kyllä, miten? _____